

Hänvisning

VN/32242/2024

Inrikesministeriet

registratorskontoret.im@gov.fi

Kontaktperson

Camilla Hägglund-Palmqvist

Ärende

Utlåtande om utkastet till regeringens proposition om översyn av Gränsbevakningsväsendets befogenheter som stöder beredskap

Begäran om utlåtande

Inrikesministeriets gränsbevakningsavdelning har den 13 februari 2026 inbegärt Ålands landskapsregerings utlåtande om regeringens proposition om översyn av Gränsbevakningsväsendets befogenheter som stöder beredskap. Utlåtandet ska vara inlämnat till Inrikesministeriet senast den 27 mars 2026.

Bakgrund

Inrikesministeriet har begärt ett utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av gränsbevakningslagen samt vissa lagar som har samband med den. Begäran gäller en översyn av Gränsbevakningsväsendets befogenheter i syfte att stärka beredskapen.

I propositionen föreslås att Gränsbevakningsväsendets befogenheter utvidgas särskilt vid Schengenområdet inre gränser och i havsområden. Enligt förslaget ska Gränsbevakningsväsendet ha rätt att, för att upprätthålla gränssäkerheten, utföra tidsmässigt och geografiskt avgränsade kontroller vid de inre gränserna. Syftet med dessa befogenheter är att förbättra myndighetens lägesbild vid de inre gränserna samt att minska behovet av att tillfälligt återinföra gränskontroller.

Vidare föreslås att Gränsbevakningsväsendet ges en ny tillsynsuppgift i fråga om kritisk undervattensinfrastruktur samt tillhörande befogenheter inom finskt territorialvatten och i Finlands ekonomiska zon. I detta sammanhang föreslås även att Gränsbevakningsväsendet, med stöd av artikel 110 i FN havsrättskonvention, ska ha rätt att i den ekonomiska zonen borda och inspektera fartyg som misstänks vara statslösa samt finska fartyg som för främmande flagg eller vägrar att visa flagg.

Propositionen innehåller dessutom andra ändringar och preciseringar som rör Gränsbevakningsväsendets befogenheter och samarbetet mellan myndigheter. Därtill föreslås förtydliganden i de tjänstemannarättsliga bestämmelserna, särskilt vad gäller möjligheten att ansluta gränstrupper till Försvarsmakten.

Inrikesministeriet har meddelat att vissa preciseringar till propositionen bereds utifrån den finska remissomgången, särskilt i fråga om Gränsbevakningsväsendets behörigheter vid de inre gränserna, i upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet samt i havsområden. De som lämnar utlåtande ombeds dock att utgå från det ursprungliga utkastet till proposition, daterat den 9 december 2025.

Syftet med propositionen är att förbättra Gränsbevakningsväsendets beredskap och dess möjligheter att svara på de krav som följer av en förändrad omvärld och säkerhetspolitisk situation.

Propositionen är en del av den bredare helhetsöversyn av lagstiftningen inom Gränsbevakningsväsendets förvaltningsområde som enligt regeringsprogrammet ska genomföras, särskilt med avseende på regleringen av störningar och krissituationer.

Behörighetsfördelning och tillämplig lagstiftning gällande gränsbevakning

Enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen (FFS 1991/1144) för Åland har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om gränsbevakningen medan allmän ordning och säkerhet faller inom åländsk lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 6 punkten. Enligt 30 § i självstyrelselagen ankommer förvaltningen i angelägenheter som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet på riksmyndigheterna och enligt 23 § självstyrelselagen för Åland faller förvaltningsbehörigheten i angelägenheter inom åländsk lagstiftningsbehörighet på självstyrelsemyndigheterna.

Genom republikens presidents förordning om gränsbevakningsväsendets uppgifter i landskapet Åland (FFS 255/2024) har en överenskommelseförordning ingåtts som reglerar gränsbevakningens uppgifter på Åland.

Till gränsbevakningsväsendet hör på Åland gränsövervakningsuppgifter. Vid sidan av Tullen hanterar gränsbevakningsväsendet även tulluppgifter. Gränsbevakningsväsendet svarar för sjöräddningen, sörjer för räddningsverksamheten vid fartygsoljeskador och fartygskemikalieolyckor samt utför handräckningsuppdrag, främst på begäran av Ålands polismyndighet.

Gränsbevakningsväsendets befogenhet att sköta uppgifter för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet på Åland baserar sig enbart på överenskommelseförordningen. Lagstiftningsbehörigheten är exklusiv, vilket medför att reglering i rikets lagstiftning som

faller inom åländsk lagstiftningsbehörighet rörande allmän ordning och säkerhet inte är tillämplig på Åland.

Propositionens innehåll och landskapsregeringens kommentarer

Landskapsregeringen konstaterar att texten i avsnittet "Konsekvenser i landskapet Åland" ger en i huvudsak riktig bild av de rättsliga ramarna för Gränsbevakningsväsendets verksamhet i landskapet. Mot denna bakgrund lämnar landskapsregeringen följande bedömning av de faktiska konsekvenserna för Åland.

De föreslagna bestämmelserna stärker Gränsbevakningsväsendets befogenheter i situationer som rör gränssäkerhet och rikets säkerhet. Eftersom dessa områden hör till rikets behörighet innebär förslagen att befogenheterna i tillämpliga delar kommer att kunna utövas även på Åland. I praktiken bedöms konsekvenserna vara begränsade i normalläge men i undantags- eller störningssituationer kan åtgärder såsom tillfälliga hinder, teknisk övervakning, begränsningar av sjötrafik samt utökade kontrollbefogenheter få konkret påverkan i den åländska miljön. Särskilt sjötrafiken och den maritima infrastrukturen, vilka är centrala för Åland, kan beröras.

När det gäller återinförande av inre gränskontroller är det av betydelse att landskapsregeringen ska höras i ärenden som har särskild relevans för landskapet. Detta utgör en viktig garanti för att åländska förhållanden kan beaktas. Eventuella konsekvenser för rörligheten till och från Åland kan därför uppstå beroende på hur dessa befogenheter används.

Förslagen om internationellt samarbete och bistånd påverkar inte i grunden den nuvarande ansvarsfördelningen men tydliggör att riket även fortsättningsvis hanterar externa kontakter. För landskapet innebär detta att behov av internationellt bistånd inom landskapets behörighet fortsatt måste kanaliseras via rikets myndigheter vilket kan ha betydelse för handläggningstider och operativ flexibilitet i vissa situationer.

I fråga om de befogenheter som anknyter till uppgifter inom landskapets behörighet är konsekvenserna begränsade eftersom Gränsbevakningsväsendets verksamhet i dessa delar även fortsättningsvis förutsätter stöd i överenskommelseförordningen eller begäran från behörig landskapsmyndighet vilket i de flesta fallen är polismyndigheten. Av förslaget framgår tydligt att de föreslagna ändringar som gäller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet inte ska tillämpas i landskapet, eftersom de gäller situationer där Gränsbevakningsväsendet vidtar en åtgärd utan begäran av polisen. Det innebär att inga ytterligare befogenheter tillkommer gränsbevakningen på Åland och således sker heller ingen behörighetsförskjutning.

Landskapsregeringen fäster särskild vikt vid att Ålands demilitariserade och neutraliserade status ska respekteras vid tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna. Detta är av

betydelse särskilt i situationer där Försvarsmakten bistår Gränsbevakningsväsendet. Tillämpningen av befogenheterna måste ske på ett sätt som är förenligt med Ålands demilitariserade och neutraliserade status.

Sammantaget bedömer landskapsregeringen att förslagen inte medför några genomgripande förändringar i den dagliga verksamheten i landskapet, men att de kan få märkbara effekter i särskilda situationer som rör gränssäkerhet, sjötrafik och beredskap. Det är därför av vikt att tillämpningen sker med beaktande av Ålands särskilda förhållanden och självstyrelsens ställning.

Minister

Ingrid Zetterman

Jurist

Camilla Hägglund-Palmqvist